

Wojciech Tomasz MODZELEWSKI

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID ID: 0000-0003-1049-2873

Kierunek chiński w paradyplomacji polskich regionów i miast

Streszczenie: Aktywność zagraniczna (paradyplomacja) samorządów terytorialnych jest jednym z elementów polskiej polityki zagranicznej oraz jednym z wymiarów współczesnych stosunków międzynarodowych. Artykuł prezentuje rezultaty badań współpracy polskich samorządów z Chinami, które są najczęściej wybieranym kierunkiem spośród wszystkich państw pozaeuropejskich.

Słowa kluczowe: paradyplomacja, umowy partnerskie regionów i miast, Polska, Chiny

---

Wstęp

Samorządy terytorialne podejmują paradyplomację, którą można zdefiniować jako „zaangażowanie władz podmiotów subpaństwowych w stosunki międzynarodowe poprzez budowanie kontaktów o charakterze formalnym i nieformalnym, zarówno stałych, jak i doraźnych, z zagranicznymi podmiotami publicznymi lub prywatnymi w celu realizacji interesów społeczno-ekonomicznych, kulturalnych i politycznych, a także każdy inny międzynarodowy wymiar ich konstytucyjnych kompetencji” (Cornago, 1999, s. 40).

Jest to zatem zdolność jednostek samorządu terytorialnego (JST) do politycznych interakcji przestrzennych przekraczających granice państwa, czyli aktywności w środowisku międzynarodowym. Działania samorządów nie mogą być sprzeczne z prawem krajowym, międzynarodowymi zobowiązaniami państwa oraz jego polityką zagraniczną. Natomiast przedmiotem paradyplomacji może być każde zagadnienie wchodzące w zakres kompetencji władz terytorialnych. Paradyplomacja jest podobna do tradycyjnej dyplomacji państwa, występuje niejako „obok” niej, uzupełnia ją i jest jej podporządkowana. Uwydatniając związek z dyplomacją, pojęcie paradyplomacji jednocześnie podkreśla pewną „ułomność” i wtórność relacji zagranicznych samorządów wobec działań państwa. Biorąc pod uwagę współczesne tendencje w stosunkach międzynarodowych, zjawisko paradyplomacji jest wyrazem ich „odpaństwowienia”, zageszczania i wielopoziomowości, a JST zaliczane są do pozapaństwowych uczestników tych stosunków (Modzelewski, 2016, s. 118–120). Paradyplomacja współkształtuje wizerunek państwa i jego społeczeństwa za granicą, wpływa na rosnące znaczenie nieformalnych, oddolnych kanałów porozumiewania, determinując elastyczność i zdolność dostosowania się do nowych wyzwań oraz możliwość wpływania na innych w ramach miękkiej siły (soft power) państwa (Neves, 2010).

Podstawowym celem niniejszego artykułu jest prezentacja stanu współpracy polskich samorządów z partnerami z Chin tj. Chińskiej Republiki Ludowej¹. Starano się

---

¹ Należy dodać, że pojedyncze samorządy mają nawiązane kontakty z Tajwanem, czyli Republiką Chińską, czego przykładem jest partnerstwo Warszawy i Tajpei.

znaleźć odpowiedzi na następujące pytania badawcze: jaka jest skala paradyplomacji polsko-chińskiej?; jakie są przesłanki nawiązywania współpracy?; jakich dziedzin ona dotyczy?; co utrudnia współpracę?; jaką rolę w paradyplomacji pełnią czynniki polityczno-instytucjonalne? Obok analizy literatury przedmiotu, sięgnięto do badań ogólnopolskich oraz przeprowadzono badania własne obejmujące wybrane samorzady. Analizowaną problematykę ujęto w perspektywie nauk społecznych oraz dyscypliny nauki o polityce i administracji.

Stan paradyplomacji Polski z Chinami

Mimo stosunkowo licznych badań, w ostatnich kilku latach nie przeprowadzono takich, które w sposób całościowy ukazywałyby stan powiązań międzynarodowych polskich samorządów. W niniejszym artykule, obok badań własnych, sięgnięto do wyników badań: Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM), Związku Miast Polskich (ZMP), Instytutu Spraw Publicznych (ISP), Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego (NIST) oraz wspólnego projektu badawczego PISM i Uniwersytetu Łódzkiego.

Badania PISM z 2004 r. obejmujące gminy pokazały, że współpracują one z samorządami z ponad 50 państw, a w pierwszej piątce znalazły się: Niemcy, Ukraina, Czechy, Francja i Węgry. Chiny zajęły 21 miejsce, stanowiąc jedynie 0,5% wśród wszystkich związków partnerskich (Skorupska, 2005, s. 28). Badania ZMP z 2009 r. skierowane do wszystkich JST, wykazały ponad 4 tysiące partnerstw z 63 państw. Najwięcej z nich dotyczyło ponownie Niemiec, a w dalszej kolejności: Ukrainy, Czech, Francji oraz Słowacji. Odnotowano 23 partnerstwa polsko-chińskie (w tym 17 na poziomie miast/gmin oraz 6 województw), co lokowało Chiny na 23 miejscu w paradyplomacji polskich samorządów (*Współpraca partnerska*, 2009, s. 45). W badaniach ISP z 2012 r. obejmujących wszystkie szczeble samorządu w Polsce, 72% jednostek (które wypełniły i przesłały ankietę²) deklarowało współpracę międzynarodową. Wśród kierunków geograficznych wymieniono łącznie 57 państw, a pierwszą piątkę stanowiły: Niemcy, Ukraina, Francja, Litwa i Węgry. Chiny zajęły 12 miejsce, współpracując z 25 samorządami (*Współpraca zagraniczna*, 2012, s. 22–23). Ponowne badania PISM (z 2014 r.), tym razem skierowane do samorządów wszystkich szczebli pokazały, że ich kontakty dotyczyły 54 państw, a liderem pozostawały Niemcy, a po nich: Ukraina, Włochy, Francja i Rosja. Chiny zajęły 7 miejsce z 23 partnerstwami, w tym 18 aktywnymi (Skorupska, 2015, s. 90). Na poziomie samorządów regionalnych pogłębiono je w 2016 r. i okazało się, że wszystkie województwa miały zagranicznych partnerów, deklarując relacje z regionami z 39 państw. Najliczniejsze dotyczyły: Ukrainy (po raz pierwszy lider zestawień) oraz Niemiec, Włoch, Francji, Rosji oraz Chin (14 relacji międzyregionalnych i wszystkie aktywne) (Skorupska, 2016, s. 143–144). Natomiast w raporcie badawczym przygotowanym na zlecenie NIST z 2016 r. obejmującym samorzady miejskie, wśród najpopularniejszych kierunków geograficznych współpracy wskazywano: Niemcy, Ukrainę, Francję, Białoruś oraz Chiny (Szewczak, Ganczar, Jaszczuk, 2016, s. 10).

² Na ponad 2,8 tys. jednostek samorządowych w Polsce uzyskano jedynie 326 wypełnionych ankiet: 155 z gmin wiejskich, 49 z powiatów, 109 z miast i 13 z województw.

Z przywołanych analiz wyraźnie wynika, że Chiny zajmują coraz wyższą pozycję w paradyplomacji polskich JST: w 2004 r. zajęły 21 miejsce, natomiast w 2016 r. 6 miejsce (wśród samorządów regionalnych), a nawet 5 miejsce (wśród samorządów miejskich). Chiny są najczęściej wybieranym kierunkiem aktywności polskich samorządów, spośród państw pozaeuropejskich. Dynamika polsko-chińskich relacji wpłynęła na wzrost zainteresowania tym zjawiskiem ze strony nauki. Warto więc sięgnąć do opublikowanego w 2019 r. wspólnego raportu Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych i Uniwersytetu Łódzkiego, będącego efektem 3-letniego projektu badawczego dotyczącego współpracy regionów Unii Europejskiej z prowincjami i miastami chińskimi³. Czytamy w nim, że na początku 2017 r. współpracę z chińskimi prowincjami zadeklarowało 13 polskich województw, a jedynie województwa: podlaskie, wielkopolskie i świętokrzyskie, nie miały partnerów w Chinach (Kamiński, Skorupska, Szczudlik, 2019, s. 23).

Obecnie (2021 r.) kilka z wymienionych wyżej partnerstw jest nieaktywnych, np. brak jest widocznych przejawów współpracy w ciągu ostatnich 2 lat województwa warmińsko-mazurskiego z prowincją Heilongjiang. Natomiast to, że 3 województwa nie mają współpracy formalnej ze stroną chińską, nie oznacza braku kontaktów. Województwo podlaskie w maju 2005 r. gościło delegację z prowincji Jilin, czego efektem było podpisanie protokołu o współpracy (*Sprawozdanie z działalności*). Województwo wielkopolskie nawiązało kontakty nieformalne tj. bez porozumień z chińską prowincją Jiangsu (partnerem województwa małopolskiego). W grudniu 2019 r. jej przedstawiciele gościli w Poznaniu, gdzie rozmawiano na temat potencjału inwestycyjnego Wielkopolski oraz możliwości nawiązania relacji biznesowych między przedsiębiorcami z obydwóch regionów. Natomiast województwo świętokrzyskie realizuje kontakty z prowincjami: Henan (partnerem lubelskiego) i Liaoning (partnerem śląskiego), także bez zawierania porozumień. Województwo w swojej aktualnej uchwale o priorytetach współpracy zagranicznej, w ramach „regionów w krajach pozaeuropejskich” wymienia Chiny: „Należy tu rozważyć nawiązanie współpracy z silnymi gospodarczo i dynamicznie rozwijającymi się regionami z państw Azji, m.in. Chińskiej Republiki Ludowej” (Uchwała Nr XLI/731/10). Kooperacja na kierunku chińskim ma w regionie długoletnie tradycje, bowiem w 1997 r. ówczesny wojewoda kielecki podpisał umowę o współpracy z prowincją Hunan, jednak po powstaniu województwa świętokrzyskiego nie była ona kontynuowana.

Można również podać przykłady umów zawartych przed 1999 r., które zostały odnowione w nowym układzie terytorialno-administracyjnym. Na przykład, wspomniana już współpraca województwa warmińsko-mazurskiego z prowincją Heilongjiang stanowi kontynuację kontaktów dawnego województwa olsztyńskiego. W maju 1992 r. podpisano memorandum pomiędzy wojewodą olsztyńskim a gubernatorem prowincji Heilongjiang, natomiast w kwietniu 1995 r. porozumienie o ustanowieniu przyjaznych stosunków pomiędzy województwem olsztyńskim a prowincją Heilongjiang. Z innych przykładów, współpraca województwa krakowskiego z prowincją Jiangsu (umowa z 1997 r.) jest kontynuowana przez województwo małopolskie, podobnie jak współpraca województwa wrocławskiego z Anhui (umowa z 1997 r.) przez dolnośląskie, a województwa szczecińskiego z Guangdong (umowa z 1998 r.) przez zachodniopomorskie.

³ Badania ankietowe, przeprowadzone na przełomie 2016 i 2017 r., skierowano do regionów z 6 największych państw Unii Europejskiej: Niemiec, Francji, Włoch, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii i Polski, zbierając dane łącznie z 87 regionów.

Województwo mazowieckie jako jedyne obecnie ma dwóch partnerów chińskich (Shandong i Hebei), a część samorządów regionalnych, obok kontaktów partnerskich, realizuje również współpracę nieformalną. Na przykład, województwo śląskie współpracuje roboczo z prowincją Shanxi. W 2015 r. na Śląsku przebywała oficjalna delegacja prowincji oraz przedstawiciele chińskich przedsiębiorstw związanych z górnictwem i produkcją maszyn ciężkich. Natomiast w latach 2016 i 2018 przedstawiciele władz województwa uczestniczyli w konferencjach „Low – Carbon Development Summit Forum”, organizowanych w Shanxi.

Tabela 1

Polsko-chińskie partnerstwa regionalne

Polskie województwo	Chińska prowincja
Dolnośląskie	Anhui (umowa z 2017 r.)
Kujawsko-pomorskie	Hubei (list intencyjny z 2007 r., umowa z 2011 r.)
Lubelskie	Henan (protokoły uzgodnień z 2005 r., 2007 r., 2008 r., umowa z 2018 r.)
Lubuskie	Hainan (list intencyjny z 2005 r., umowa z 2006 r.)
Łódzkie	Sichuan (memorandum o współpracy z 2015 r.)
Małopolskie	Jiangsu (deklaracja współpracy z 2004 r.)
Mazowieckie	Shandong (umowa z 2015 r.), Hebei (umowa z 2016 r.)
Opolskie	Fujian (umowa z 2012 r.)
Podkarpackie	Kuangsi-Czuang (list intencyjny z 2012 r.)
Podlaskie	–
Pomorskie	Shanghai (umowa z 2005 r.)
Śląskie	Liaoning (umowa z 2012 r.)
Świętokrzyskie	–
Warmińsko-mazurskie	Heilongjiang (protokół uzgodnień z 2005 r.)
Wielkopolskie	–
Zachodniopomorskie	Guangdong (umowa z 2001 r.)

Źródło: Opracowano na podstawie badań własnych i literatury przedmiotu.

Motywy nawiązywania współpracy, dziedziny i bariery ją utrudniające

Warto w tej części zastanowić się, co skłania polskie samorzady do podejmowania współpracy z partnerami tak odległymi geograficznie jak Chiny?

Jak wykazano powyżej, geneza niektórych relacji sięga lat 90. a nawet lat 80. XX wieku⁴, jednak ich intensyfikacja nastąpiła wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej. Wzrosło zainteresowanie Chin Europą Środkową, w tym Polską, której regiony i miasta stały się bardziej atrakcyjne dla strony chińskiej, postrzegane jako element szerszych relacji Chiny–Unia Europejska. Mieliliśmy do czynienia ze swoistą „ofensywą dyplomatyczną” Chin, w tym Ambasady ChRL w Polsce oraz Konsulatu Generalnego ChRL w Gdańsku, promujących współpracę terytorialną. W efekcie, większość partnerstw polsko-chińskich została zawarta z inicjatywy Chińczyków. Polskie samorzady, będąc świadome wagi tych relacji, chętnie przyjmowały chińskie delegacje oraz w miarę moż-

⁴ Jedną z najstarszych polsko-chińskich umów partnerskich jest ta zawarta przez województwo gdańskie z Szanghajem w 1985 r.

liwości same inicjowały współpracę. Po polskiej stronie pojawiła się swoista moda na partnerstwa z miastami i prowincjami Chin.

Większość samorządów podejmuje paradyplomację, aby wymieniać się doświadczeniami, wspierać w nawiązywaniu współpracy podmioty lokalne, przedsiębiorców, uczelnie, instytucje kultury, a szerzej promować region czy miasto. Współpraca zagraniczna nie jest traktowana jako cel sam w sobie, ale jako narzędzie służące osiągnięciu wymienionych wyżej celów, będąc elementem polityki publicznej i narzędziem rozwoju (*Współpraca zagraniczna*, s. 44). Działania polskich samorządów koncentrują się przede wszystkim na promocji współpracy gospodarczej, jest to również temat przewodni zainteresowania strony chińskiej⁵. W prerogatywach samorządu jest wspomaganie lokalnych podmiotów gospodarczych, a w tym procesie istotną rolę odgrywają agencje rozwoju regionalnego, które w wielu województwach są spółkami powołanymi przez marszałków (Kamiński, Skorupska, Szczudlik, 2019, s. 25). Kontakty biznesowe z partnerami chińskimi wymagają na ogół wsparcia politycznego ze strony władz lokalnych. Dlatego zaangażowanie np. marszałka województwa czy prezydenta miasta podnosi rangę relacji, uwiarygodnia i legitymizuje partnerów biznesowych (Skorupska, Szczudlik-Tatar, 2014, s. 3). Przykładami tego typu działań są zorganizowane przez samorządy: „Polsko-Chińskie Forum Naukowo-Gospodarcze Prowincja Guangdong – Województwo Zachodniopomorskie” (I edycja w Szczecinie w 2010 r., II edycja w Kantonie w 2012 r.) i „Forum Partnerstwa Anhui – Dolny Śląsk” (we Wrocławiu w 2017 r.).

Współpraca dotyczy także innych dziedzin; samorządy wspierają kontakty uczelni wyższych⁶, promują współpracę kulturalną⁷ i turystyczną⁸. Na znaczeniu zyskuje również dzielenie się doświadczeniami: z lokalnego zarządzania, rozwiązaniami z dziedziny ochrony środowiska, transportu lokalnego, konstruowania budżetu czy gospodarki wodno-ściekowej (Skorupska, Szczudlik-Tatar, 2014, s. 2).

Na pytanie co utrudnia współpracę, samorządy wskazują odległość oraz wynikające z niej wysokie koszty kontaktów. Bariere stanowi także odmienny zakres kompetencji administracji terytorialnej w obu państwach, co prowadzi do różnic w oczekiwa-

---

⁵ Nie tylko w paradyplomacji, ale także w dyplomacji Chin za priorytetowe uważa się stosunki gospodarcze. Słuszne wydaje się stwierdzenie, że Polska ze względu na jej potencjał, nie jest dla Chin atrakcyjnym partnerem gospodarczym, mogącym zaoferować np. najnowsze technologie czy inwestycje kapitałowe w Chinach. Jest widziana głównie jako rynek zbytu chińskich towarów i ekspansji ekonomicznej (Grzegorzewski, 2003, s. 139–140).

⁶ Na przykład, efektem partnerstw: województwa podkarpackiego z Kuangsi-Czuang było nawiązanie współpracy między Politechniką Rzeszowską i Uniwersytetem Rzeszowskim a Uniwersytetem Kuangsi, województwa dolnośląskiego z Anhui podpisanie umowy o współpracy między Uniwersytetem Medycznym im. Piastów Śląskich we Wrocławiu a Anhui University of Chinese Medicine, a województwa śląskiego z Liaoning umowa Uniwersytetu Śląskiego z Northeast University w Sehyang.

⁷ Na przykład, wystawa twórców z Anhui („Charm of Anhui”) we Wrocławiu we wrześniu 2017 r. czy organizacja Tygodnia Chińskiego w Gdańsku w październiku 2018 r.

⁸ Na przykład, I Forum Regionalne Polska – Chiny w 2013 r. poświęcone zostało turystyce; promowano nawiązywanie współpracy między touroperatorami z obu państw, odbyły się wspólne warsztaty, a przede wszystkim prezentacja oferty turystycznej polskich regionów i miast. W kontekście wymiany turystycznej warto wspomnieć o wznowieniu bezpośrednich połączeń lotniczych między Warszawą a Pekinem w 2008 r. oraz o kampanii promocyjno-produktowej Polskiej Organizacji Turystycznej „Lubię Polskę!” z 2013 r. Była ona skierowana głównie do Chin (85% środków), a także Indii i Japonii, realizowana ze środków UE z budżetem projektu w wysokości 50 mln zł (Gąsior, 2013).

niach partnerów. W zadaniach polskiej administracji terytorialnej jest przede wszystkim wspieranie rodzimych przedsiębiorców na rynkach zagranicznych, podczas gdy chińskie regiony w pierwszej kolejności realizują cele polityki zagranicznej rządu centralnego (Kamiński, Skorupska, Szczudlik, 2019, s. 25). Problemem jest także różnica potencjałów partnerów. Porównując jedynie czynnik demograficzny, można wskazać partnerstwa np. Jeleniej Góry (liczącej niecałe 80 tys. mieszkańców) z Huangshan (2 mln) czy województwa zachodniopomorskiego (1,7 mln) z prowincją Guangdong (100 mln mieszkańców). Natomiast w niewielkim stopniu przeszkadzają we współpracy różnice kulturowe oraz bariery językowe.

Paradyplomacja Polski i Chin nie jest zatem łatwa i tania, będąc domeną dużych regionów i miast, dysponujących znacznymi środkami finansowymi. Wielu przedstawicieli samorządów zgłasza także obawy o brak akceptacji dla tej współpracy ze strony społeczności lokalnej (np. zarzuty, że jest niepotrzebna, zbyt droga i egzotyczna, że jest ekstrawagancją i okazją do „paradyplomacji wycieczkowej”). Niektórzy narzekają, że liczba wizyt partnerów chińskich nie przekłada się na wymierną współpracę. Chińczycy na ogół nie wykazują inicjatywy, by doprowadzić do faktycznej wymiany doświadczeń, wzrostu chińskich inwestycji czy polskiego eksportu. Nie proponują także konkretnych rozwiązań, które byłyby korzystne dla polskich samorządów (por. Skorupska, Szczudlik-Tatar, 2014, s. 4–5).

Instytucje wspierające paradyplomację

Działania zagraniczne samorządów nie mogą być sprzeczne z polityką zagraniczną państwa, a czynnik polityczny determinuje zakres, formy oraz intensywność paradyplomacji⁹. Potwierdza to wzrost współpracy samorządów Polski i Chin, który był m.in. pochodną zintensyfikowania stosunków politycznych na szczeblu rządowym i prezydenckim. W czerwcu 2004 r. złożył wizytę w Polsce przewodniczący Hu Jintao, a jednym z jej rezultatów było podpisanie wspólnego oświadczenia prezydenta RP i przewodniczącego ChRL¹⁰. W grudniu 2011 r. prezydent Bronisław Komorowski, odwiedzając Chiny, podpisał wspólne oświadczenie o strategicznym partnerstwie obu państw. W jego punkcie 6 czytamy: „Obie strony dołożą wysiłków na rzecz pogłębienia współpracy w dziedzinach: finansów, nauki i techniki, rolnictwa, transportu, turystyki, szkolnictwa wyższego oraz górnictwa. Obie strony będą zachęcać do rozwoju wymiany młodzieży i studentów, między organizacjami pozarządowymi oraz regionami obu krajów” (*Wspólne oświadczenie*, s. 5). Współpraca JST traktowana jest jako jeden z wymiarów wzajemnych stosunków, co potwierdza punkt 7 oświadczenia: „Obie strony z zadowoleniem odnotowują rozwój partnerskich stosunków na szczeblu lokalnym i będą aktywnie działać na rzecz tworzenia możliwości dalszego rozwoju współpracy między regionami i miastami obu państw, sprzyjającej pogłębieniu zrozumienia między społeczeństwami oraz rozwojowi kontaktów gospodarczych, kulturalnych i edukacyjnych” (*Wspólne oświadczenie*, s. 5).

⁹ Np. w kontekście pogranicza polsko-rosyjskiego zob. Modzelewski, 2006.

¹⁰ W 2004 r. obchodzono 55 rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych między obu państwami, a wizyta Hu Jintao była pierwszą na tak wysokim szczeblu wizytą przywódcy ChRL w Polsce.

Współpraca między JST zyskała zatem „polityczny parasol” ze strony Warszawy i Pekinu (Skorupska, Szczudlik-Tatar, 2014, s. 2), wspierana przez instytucje i mechanizmy polsko-chińskiego partnerstwa, takie jak: Dialog Strategiczny Polska – Chiny, Międzyresortowy Zespół ds. Koordynacji Działań na rzecz Rozwoju Partnerstwa Strategicznego między RP a ChRL czy Polsko-Chiński Komitet Międzyrządowy. We wspólnej konkluzji drugiego posiedzenia Komitetu Międzyrządowego w 2019 r. znalazło się stwierdzenie: „Obie strony zgodziły się wykorzystać istniejące mechanizmy współpracy na szczeblu lokalnym, aby wzmocnić relacje handlowe i inwestycyjne między Polską oraz poszczególnymi chińskimi prowincjami i miastami (...). Obie strony podkreśliły ważną rolę współpracy regionalnej we wspieraniu wzrostu gospodarczego, turystyki i kontaktów międzyludzkich, edukacji oraz wymiany kulturalnej” (*II posiedzenie*).

Dla rozwoju polsko-chińskiej paradyplomacji szczególne znaczenie ma „Forum Regionalne Polska–Chiny”, stanowiące platformę nawiązywania kontaktów między władzami JST, ale także aktywizujące współpracę innych instytucji w zakresie: gospodarki, turystyki, nauki i kultury. Pierwsza edycja Forum odbyła się w Gdańsku (2013 r.)¹¹, a następne w Guanzhou (Kantonie) (2014 r.), w Łodzi – Uniejowie (2015 r.) oraz w Warszawie (2016 r.). Uczestnicy ostatniego jak dotychczas Forum przyjęli „Inicjatywę na rzecz wzmocnienia polsko-chińskiej współpracy regionalnej” – dokument zachęcający regiony i miasta z obu państw do pogłębiania współpracy (*Odpowiedź na zapytanie*). W tym Forum wzięli udział prezydent RP Andrzej Duda oraz składający oficjalną wizytę w Polsce przewodniczący Chin Xi Jinping, a partnerstwo między Polską i Chinami zostało podniesione do rangi wszechstronnego strategicznego partnerstwa. We wspólnym oświadczeniu czytamy m.in.: „W celu pogłębienia strategicznego partnerstwa, obie strony zgodziły się wzmocnić kontakty na wysokim szczeblu, rozszerzyć wymianę poglądów i współpracę na różnych szczeblach między ich centralnymi i lokalnymi władzami wykonawczymi” (*Wspólne oświadczenie w sprawie*).

Na poziomie subregionalnym należy wspomnieć o chińskich inicjatywach w Europie, takich jak: Format 17+1¹² czy Inicjatywa Pasa i Szlaku¹³, promujących wymianę gospodarczą, a głównie eksport chińskich towarów w ramach Nowego Jedwabnego Szlaku. Fakt, że Format 17+1 został zainaugurowany w Warszawie w 2012 r. w trakcie wizyty premiera Wen Jiabao (pierwszej od 25 lat na tym szczeblu), symbolicznie przypisało Polsce rolę lidera Europy Środkowo-Wschodniej w relacjach z Państwem Środka (Tuszyński, 2014, s. 1).

Od 2017 r. spadła jednak dynamika dialogu politycznego między obu państwami, czego widocznym przejawem jest np. brak kolejnych edycji Forum Regionalnego Pol-

¹¹ Jej współgospodarzem był samorząd województwa pomorskiego, wzięło w niej udział ponad 600 uczestników, w tym 130 delegatów z 22 chińskich miast i prowincji, a jej tematem przewodnim była turystyka (*Ambasador Xu Jian na I Forum; Współpraca*).

¹² Skupia państwa Europy Środkowej i Wschodniej: Albanii, Bośni i Hercegowinę, Bułgarię, Chorwację, Czarnogórę, Czechy, Estonię, Litwę, Łotwę, Macedonię, Rumunię, Serbię, Słowację, Słowenię, Polskę, Węgry (jako 16+1), a od 2019 r. także Grecję (jako 17+1) oraz Chiny (szerzej: Mierzejewski, Chatys, 2018).

¹³ Jest to projekt zainicjowany przez Chiny w 2013 r. i dotyczy budowy sieci powiązań komunikacyjnych (lądowych i morskich) Chin z Europą. Projekt nawiązujący do historycznego Jedwabnego Szlaku, funkcjonuje pod nazwami: Nowy Jedwabny Szlak, Jeden Pas i Jedna Droga czy właśnie Inicjatywa Pasa i Szlaku. Szerzej (*Nowy Jedwabny Szlak*; Bartosiewicz, Sztetlik, 2018).

ska–Chiny. Rośnie także sceptycyzm wobec Formatu 17+1 państw nim objętych¹⁴. W 2020 r. szczyt 17+1 miał się odbyć w Pekinie, jednak ostatecznie nie doszedł do skutku, formalnie ze względu na pandemię, ale w praktyce także na pogarszające się relacje w ramach „systemowej rywalizacji” Unii Europejskiej z Chinami (Przychodniak, 2021).

Pandemia wpłynęła również na paradyplomację samorządów, zamrażając bezpośrednio kontakty lub odwrotnie – skłaniając niektóre z nich do współpracy w tej sferze. Na przykład, niedobór sprzętu medycznego spowodował, że w lutym 2020 r. chińscy partnerzy Kielc miasta Yuyao i Taizhou zwrócili się z prośbą o pomoc w znalezieniu firm zajmujących się produkcją masek, odzieży ochronnej i urządzeń sprawdzających temperaturę ciała (Blinkowska, 2020). Uwzględniając fakt, że początek pandemii miał miejsce w Chinach, samorzady dzieliły się doświadczeniami w zakresie jej zwalczania (np. poprzez wideokonferencje), a niektóre polskie miasta i regiony zwracały się o pomoc Chin w zaopatrzeniu w środki medyczne. Na przykład, województwo lubelskie otrzymało w maju 2020 r. w formie darowizny środki ochrony osobistej od prowincji Henan (*Do Lublina dotarła darowizna*). Podobną pomoc w październiku 2020 r. otrzymało województwo zachodniopomorskie od zaprzyjaźnionej prowincji Guangdong (*Ponad 60 tys. sztuk sprzętu*).

Przykłady współpracy regionów i miast

Wieloletnią współpracę z ChRL prowadzi województwo pomorskie, kontynuując kontakty dawnego województwa gdańskiego¹⁵. Partnerem województwa jest miasto Shanghai, a na poziomie lokalnym współpracują m.in.: Gdańsk z Qingdao (jednym z największych portów Chin nad Morzem Żółtym), Gdynia z Haikou, Słupsk z Xiamen, Starogard Gdański z Foshan, Sopot z Changning (dzielnica Shanghai). Samorząd województwa, promując współpracę gospodarczą, m.in. współorganizował misje gospodarcze do Chin (w latach 2004 i 2015), oraz wraz miastem Gdańsk i Radą Promocji Handlu Hongkongu seminarium w Gdańsku „Hongkong bramą do rynku chińskiego” w 2009 r. (*Współpraca*). Także w 2009 r. powołano Biuro Województwa Pomorskiego w ChRL z siedzibą w Pekinie, którego głównym celem jest wspieranie małych i średnich firm w kontaktach z Chinami oraz promocja województwa. W 2011 r. Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna podpisała umowy o współpracy z miastem Zhuhai i tamtejszym portem Gaolan.

Oprócz działań w dziedzinie ekonomii, rozwija się współpraca na polu kultury i edukacji. Na przykład, dzięki wsparciu organizacyjnemu i finansowemu ze strony

¹⁴ W 2018 r. na szczycie Formatu w Sofii, Polskę reprezentował wicepremier Jarosław Gowin, choć dotychczasową praktyką było uczestnictwo premierów w tym wydarzeniu. Na kolejnych szczytach, państwa reprezentowane były przez delegacje coraz niższego szczebla, a ostatni (jak dotychczas) szczyt w lutym 2021 r. potwierdził, że w ramach inicjatywy nie funkcjonuje realna współpraca wielostronna, a 17+1 ma dla ChRL głównie znaczenie wizerunkowe oraz jako kanał komunikacji (*Strategiczny partner Chin*).

¹⁵ Współpraca rozpoczęła się od powstania w 1951 r. pierwszej chińsko-zagranicznej spółki Chi-polbrok, która w Gdyni ustanowiła swoją drugą, po Szanghaju, siedzibę. Jak było wspomniane, w połowie lat 80. XX wieku podpisano najstarszą polsko-chińską umowę partnerską między województwem gdańskim a Szanghajem, w Gdańsku działa także jedyny w Polsce Konsulat Generalny ChRL.

samorządu, w 2006 r. chór Akademii Medycznej (obecnie Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego) brał udział w Olimpiadzie Chóralnej w Xiamen. Uniwersytet Gdański współpracuje z 6 uniwersytetami w Chinach, wspierając tworzenie tam wydziałów polonistyki, natomiast na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego uruchomiono sinologię. Studenci z Chin studiują m.in. na Uniwersytecie Gdańskim, Akademii Muzycznej w Gdańsku, Gdańskim Uniwersytecie Medycznym oraz Politechnice Gdańskiej, która w 2012 r. podpisała umowę o współpracy z Szanghaji Normal University (*Współpraca*).

Kolejnym przykładem jest kooperacja województwa lubuskiego z prowincją Hainan. Nawiązana w 2004 r. z inicjatywy Polsko-Chińskiej Grupy Parlamentarnej, w grudniu 2005 r. sformalizowana została podpisaniem listu intencyjnego, a w lutym 2006 r. umową o współpracy międzyregionalnej. W maju 2010 r. delegacja województwa (oraz kilku innych polskich województw) wzięła udział w światowej wystawie EXPO 2010 w Szanghaju (Jurczena, 2015, s. 205–206). Lubuskie produkty regionalne, głównie wino i miód, prezentowane były na XV Tropikalnych Rolniczych Targach Zimowych w Haikou w grudniu 2012 r. (*Lubuski Szlak*). W 2014 r. w Zielonej Górze odbyło się Forum „Lubuskie wrota dla chińskich inwestycji”, organizowane przez urząd marszałkowski we współpracy m.in. z Ambasadą ChRL w Polsce. W 2016 r. przedstawiciele samorządu brali udział w „Forum Polityki Turystycznej” w Hainan, a Lubuski Zespół Pieśni i Tańca w „Hainanskim Międzynarodowym Karnawale Turystyki Wyspiarskiej”. W dowód uznania dla wieloletniej współpracy, lubuskie otrzymało nagrodę „Miasto (Region) przyjazne w Komunikacji i Współpracy z Chinami” (*10-lecie współpracy*). Warto dodać, że największe miasto regionu Zielona Góra od 2008 r. współpracuje z chińskim miastem Wuxi.

Współcześnie, prowadzenie skutecznej polityki regionalnej lub lokalnej wymaga współdziałania między samorządami oraz wspólnego rozwiązywania problemów. Takie współdziałanie w zakresie paradyplomacji realizują województwo łódzkie i miasto Łódź. Przypomnijmy, partnerem łódzkiego jest prowincja Sichuan, natomiast Łodzi miasta: Tianjin (list intencyjny z 1993 r.), Guangzhou (Kanton) (umowa z 2014 r.) oraz Chengdu (umowa z 2015 r.) – stolica Sichuan. Współpraca z Chinami koncentruje się na handlu; w 2012 r. przedstawiciele chińskiej izby handlowej odwiedzili Łódź, a rok później uruchomiono połączenie kolejowe Łódź–Chengdu (pierwsze tego typu w Polsce)¹⁶. Władze regionu rozpoczęły promocję tego połączenia wśród lokalnych firm, pod kątem eksportu ich produktów do Chin, włączając w ten proces Łódzką Agencją Rozwoju Regionalnego oraz prywatne firmy konsultingowe (Kamiński, Skorupska, Szczudlik, 2019, s. 53). Na przykład, Urząd Marszałkowski zorganizował projekt LodzkieGo, w ramach którego w marcu 2018 r. przedstawiciele kilku łódzkich

¹⁶ Transport kolejną trwa 10–14 dni i jest tańszy niż samolotem oraz szybszy niż drogą morską. Do kwietnia 2014 r. trasę pokonało 45 pociągów, wioząc ładunki (w kontenerach) do Łodzi, a w czerwcu 2014 r. odjechał pierwszy transport w stronę Chengdu. W kwietniu 2017 r. koleje państwowe Chin, Białorusi, Niemiec, Kazachstanu, Mongolii, Polski i Rosji podpisały porozumienie w sprawie pogłębienia współpracy w ramach transportu kolejowego. Trasa kolejowa Łódź–Chengdu stała się najważniejszym połączeniem prowincji Syczuan z Europą oraz trzema głównymi regionami ekonomicznymi: Deltą Rzeki Perłowej, Deltą Rzeki Jangcy i strefy ekonomicznej Hebei–Tiencin–Pekin. W 2017 r. trasę pokonało 1 tys. pociągów, a w 2021 r. ma przekroczyć 3 tys. składów (Mierzejewski, Chatys, 2018, s. 32; Tuszyński, 2014, s. 4).

firm wzięli udział w targach w Chengdu. Łódź jest partnerem EU Project Innovation Center (EUPIC) – stowarzyszenia założonego w 2006 r. w Chengdu, działającego pod auspicjami rządu ChRL, wspierającego współpracę gospodarczą między przedsiębiorcami z Chin i Europy (Gałczyńska, 2018). W zamierzeniu, Łódź ma być centrum komunikacyjnym i logistycznym dla chińskich towarów, które stąd zmierzałyby w kierunku Europy Zachodniej. Służyć temu ma m.in. rozbudowa istniejących i budowa nowych terminali przeładunkowych (Bartosiewicz, Szterlik, 2019, s. 98–99), w tym dużego chińskiego terminala intermodalnego. W sierpniu 2015 r. uruchomiono kolejne połączenie na trasie Łódź–Chengdu–Xiamen. W odniesieniu do transportu kolejowego, Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego zakładają rozwój kolejowych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych o znaczeniu strategicznym, w tym węzłów intermodalnych i logistyki transportowej (Bartosiewicz, Szterlik, 2019, s. 99–103). Pogłębieniu współpracy służyć ma powołanie Biura Województwa Łódzkiego i Miasta Łodzi w Chengdu (w 2014 r.) oraz Biura Chengdu w Łodzi (w 2015 r.). Także w 2015 r. uruchomiono Konsulat Generalny RP w Chengdu, z okręgiem konsularnym obejmującym prowincje Syczuan, Yunnan, Guizhou oraz miasto wydzielone Chongqing.

Wnioski

Dobre relacje polityczne są fundamentem współpracy na poziomie samorządów, a współczesne stosunki między Polską i Chinami sprzyjają paradyplomacji. Polska jest postrzegana przez ChRL jako politycznie ważne państwo Europy Środkowej i Wschodniej, co niewątpliwie jest naszym atutem. Zwiększa to także przestrzeń oddziaływania samorządów oraz wzmacnia ich podmiotowość. Należy jednak pamiętać, że z perspektywy Chin Polska jest jedynie elementem szerszych relacji Państwa Środka z Unią Europejską, głównie współpracy gospodarczej w ramach Nowego Jedwabnego Szlaku.

Partnerstwa terytorialne polsko-chińskie nie są zjawiskiem nowym, choć w ostatnich latach kierunek ten jest najchętniej wybieranym przez polskie samorzady spośród państw pozaeuropejskich. Przypomnijmy, wszystkie województwa miały lub mają kontakty z tamtejszymi prowincjami, z tego 13 o charakterze formalnym, natomiast na poziomie miast zawarto kilkadziesiąt umów o współpracy¹⁷. W kooperacji polsko-chińskiej samorzady koncentrują się na gospodarce, a ich główna rola polega na inspirowaniu kontaktów. Dogodna lokalizacja Polski stanowi szansę na wzrost wymiany handlowej z Chinami oraz czerpanie zysków z tranzytu. Trzeba jednak mieć świadomość dysproporcji; chińskie regiony i miasta są znacznie większe niż polskie, mają większy potencjał terytorialny, ludzki, gospodarczy czy organizacyjny. Warto zatem rozważyć nawiązywanie współpracy z konkretnymi powiatami czy dzielnicami miast, nie zaś z całą prowincją czy metropolią (por. Skorupska, Szczudlik-Tatar, 2014, s. 5), ewentualnie skoncentrować siły i środki w ramach celowych zrzeszeń (sieci) samorządów i kierować je na współpracę jedynie z wybranymi podmiotami Chin.

¹⁷ Np. w 2017 r. odnotowano 36 umów partnerskich miast Polski i Chin (Mierzejewski, Chatys, 2018, s. 18).

Bibliografia

- 10-lecie współpracy z Prowincją Hainan*, <https://lubuskie.pl/wiadomosci/7821/10lecie-wspolpracy-z-prowincja-hainan.pdf>, 11.03.2021.
- Ambasador Xu Jian na I Forum Regionalnym Polska–Chiny*, 29.04.2013, http://www.chinaembassy.org/pol/pol/sghd_1/t1038930.htm, 10.04.2021.
- Bartosiewicz A., Sztterlik P. (2019), *Łódź na nowym jedwabnym szlaku. Analiza przypadku*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 385.
- Bartosiewicz A., Sztterlik P. (2018), *Nowy Jedwabny Szlak a relacje polsko-chińskie*, „Ekonomia XXI wieku”, nr 4, https://www.researchgate.net/publication/336894152_Nowyy_Jedwabny_Szlak_a_relacje_polsko-chińskie, 23.04.2021.
- Blinkowska J. (2020), *Polskie miasta mają problem z koronawirusem. Chińscy partnerzy proszą o pomoc*, 6.02.2020, <https://regiony.rp.pl/z-regionu/24167-polskie-miasta-maja-problem-z-koronawirusem-chińscy-partnerzy-prosza-o-pomoc>, 29.08.2021.
- Cornago N. (1999), *Diplomacy and Paradiplomacy in the Redefinition of International Security: Dimensions of Conflict and Co-operation*, „Regional & Federal Studies”, t. 9, nr 1.
- Do Lublina dotarła darowizna z chińskiej prowincji Henan*, 29.05.2020, https://roztocze.net/pl/19_wiadomosci_z_regionu/588_lubelskie/342080_do-lublina-dotarla-darowizna-z-chińskiej-prowincji-henan.html, 20.08.2021.
- Gałczyńska M. (2018), *Kolej na Chiny, czyli 'Nowy Jedwabny Szlak'*. Syczuan coraz bliżej Łódzkiego, 8.10.2018, <https://lodz.onet.pl/kolej-na-chiny-czyli-nowy-jedwabny-szlak-syczuan-coraz-bliżej-lodzkiego/7ddk4yn>, 5.03.2021.
- Gąsior A. (2013), *Ruszył drugi etap chińskiej kampanii POT*, 18.12.2013, <https://www.waszaturystyka.pl/ruszył-drugi-etap-chińskiej-kampanii-pot/>, 14.04.2021.
- Grzegorzewski F. (2003), *Stosunki polsko-chińskie po 1989 r.*, „Azja–Pacyfik”, nr 6.
- II posiedzenie Polsko-Chińskiego Komitetu Międzyrządowego. Wspólne Konkluzje*, <https://www.gov.pl/attachment/55724505-10ae-495a-8203-2b391aea13c9>, 11.04.2021.
- Jurczena M. (2015), *Współpraca województwa lubuskiego z prowincją Hainan*, „Studia Zachodnie”, nr 17.
- Kamiński T., Skorupska A., Szczudlik J. (2019), *The Subnational Dimension of EU-China Relations*, PISM, Warszawa.
- Lubuski Szlak wina i miodu zaprezentowany w Chinach*, 29.12.2012, <https://wiadomosci.onet.pl/lubuskie/lubuski-szlak-wina-i-miodu-zaprezentowany-w-chinach/fp7sj9x>, 11.03.2021.
- Mierzejewski D., Chatys M. (2018), *Interakcje władz lokalnych w formacie 16+1. Wnioski dla Polski*, Raport Ośrodka Spraw Azjatyckich, UŁ, Łódź.
- Modzelewski W. T. (2006), *Polska – Obwód Kaliningradzki FR. Polityczne uwarunkowania współpracy transgranicznej*, Wyd. INP UWM, Olsztyn.
- Modzelewski W. T. (2016), *Paradyplomacja regionów. Studium województw Polski Wschodniej*, Wyd. INP UWM, Olsztyn.
- Neves M. S. (2010), *Paradiplomacy, Knowledge Regions and the Consolidation of "Soft Power"*, JANUS.NET e-journal of International Relations, no. 1, Autumn 2010, <https://www.redalyc.org/pdf/4135/413536166002.pdf>, 4.10.2021.
- Nowy Jedwabny Szlak*, <https://www.chinskiraport.pl/blog/nowy-jedwabny-szlak/>, 21.04.2021.
- Odpowiedź na zapytanie nr 674 w sprawie współpracy polsko-chińskiej. Odpowiadający: sekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Jan Dziędziczak*, 22.07.2016, <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=69CA2863>, 10.04.2021.
- Ponad 60 tys. sztuk sprzętu na walkę z koronawirusem w regionie. Pozytywny odzew władz prowincji Guangdong na prośbę marszałka Geblewicza*, 22.10.2020, <http://www.wzp.pl/biuro-pra>

- sowe/biuro-prasowe/aktualnosci/ponad-60-tys-sztuk-sprzetu-na-walke-z-koronawirusem-w-regionie-pozytywny-odzew-wladz-prowincji, 19.04.2021.
- Przychodniak M. (2021), *Szczyt 17+1: kryzys we współpracy Chin z Europą Środkową*, Komentarz PISM, nr 13, https://pism.pl/publikacje/Szczyt_171_kryzys_we_wspolpracy_Chin_z_Europa_Srodkowa, 23.04.2021.
- Skorupska A. (2015), *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, PISM, Warszawa.
- Skorupska A. (2016), *Geograficzne kierunki międzynarodowej aktywności polskich województw*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 3.
- Skorupska A. (2017), *Paradyplomacja Polska–Chiny. Współpraca polskich województw z chińskimi prowincjami*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 2.
- Skorupska A., Szczudlik-Tatar J. (2014), *Współpraca regionalna kluczem do strategicznego partnerstwa Polski i Chin*, „Strategic File”, nr 25.
- Skorupska A. (2005), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego na podstawie badań*, w: *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, red. A. Skorupska, PISM, Warszawa.
- Sprawozdanie z działalności Zarządu Województwa Podlaskiego w roku 2005*, <https://bip.wrotapodlasia.pl/resource/file/download-file/id.1201>, 10.04.2021.
- Strategiczny partner Chin czy wspólnik USA? Polska w retoryce władz i środowisk eksperckich ChRL* (2021), „Policy Paper” 18.01.2021, https://www.pism.pl/publikacje/Strategiczny_partner_Chin_czy_wspolnik_USA_Polska_w_retoryce_wladz_i_srodowisk_eksperckich_ChRL, 16.04.2021.
- Szewczak M., Ganczar M., Jaszczuk P. (2016), *Raport badawczy na temat „Współpraca międzynarodowa miast polskich”*, Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego, Badania i Raporty, nr 3.
- Tuszyński R. (2014), *Poland – China relations*, „Infos”, nr 15.
- Uchwała Nr XLI/731/10 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 27 września 2010 r. w sprawie przyjęcia „Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Świętokrzyskiego”, <https://www.swietokrzyskie.pro/content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=265203>, 20.08.2021.
- Wspólne oświadczenie Rzeczypospolitej Polskiej i Chińskiej Republiki Ludowej w sprawie ustanowienia partnerskich stosunków strategicznych*. Zob. Wizyta Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego w chińskiej Republice Ludowej 18-22 grudnia 2011 roku. Wymiar gospodarczy, Kancelaria Prezydenta RP, Warszawa 2012.
- Wspólne oświadczenie w sprawie ustanowienia wszechstronnego strategicznego partnerstwa między Rzeczpospolitą Polską a Chińską Republiką Ludową*, https://www.prezydent.pl/download/gfx/prezydent/pl/defaultaktualnosci/5378/258/1/20_06_16_wspolne_oswiadczenie_pl_polski.pdf, 4.04.2021.
- Współpraca*, 4.02.2014, <http://www.biurpomorskie.pl/pl/wspolpraca>, 21.04.2021.
- Współpraca partnerska samorządów. Praktyczny przewodnik* (2009), red. K. Paczyńska, A. Stachowiak, A. Porawski, H. Leki, ZMP, Poznań.
- Współpraca zagraniczna polskich samorządów. Wnioski z badań* (2012), red. A. Fuksiewicz, A. Łada, Ł. Wenerski, ISP, Warszawa.

Chinese direction in the paradiplomacy of Polish regions and cities

Summary

The foreign activity (paradiplomacy) of local governments is one of the elements of Polish foreign policy and one of the dimensions of contemporary international relations. This paper presents the re-

sults of the investigations concerning foreign activity of Polish regions and cities with China. Studies have shown, that China is the most frequently chosen direction of activity of Polish local governments among all non-European countries.

Key Words: paradiplomacy, partnership agreements of regions and cities, Poland, China

